

Ergin Hakić

e.hakic@uninp.edu.rs

Enver Mededović

e.medjedovic@uninp.edu.rs

Ferid Bulić

ferid.bulic@uninp.edu.rs

Univerzitet u Novom Pazaru, Departman za pravne nauke

BEZBEDNOST I POLITIČKA ZAJEDNICA: ULOGA CRKAVA I VERSKIH ZAJEDNICA

Apstrakt: Pojam bezbednosti spada među najčešće upotrebljavane termine u društvenim i političkim naukama, ali istovremeno ostaje nedovoljno precizno definisan. Ovaj rad razmatra koncept bezbednosti kroz prizmu različitih teorijskih pristupa, stavljajući poseban akcenat na značaj crkava i verskih zajednica u očuvanju društvene i političke stabilnosti. U fokusu analize nalazi se doprinos Islamske zajednice u Srbiji nacionalnoj bezbednosti, naročito u kontekstu razvoja kulture bezbednosti i prevencije negativnih i destabilizujućih pojava. Zaključak rada ukazuje na to da, pored svoje osnovne duhovne funkcije, verske zajednice imaju i značajnu društvenu ulogu u jačanju međusobnog poverenja i očuvanju temeljnih društvenih vrednosti, čime se bezbednost afirmiše kao zajednički cilj države, društva i religijskih aktera.

Ključne reči: bezbednost, politička zajednica, verske zajednice, nacionalna bezbednost, Islamska zajednica u Srbiji

Uvod

U savremenim društvenim i političkim naukama pojam bezbednosti zauzima centralno mesto, ali ostaje nedovoljno jasno određen. Tradicionalno je povezivan sa državom, njenim suverenitetom i sposobnošću da zaštiti građane i teritoriju. U savremenim bezbednosnim studijama sve je prisutniji pristup koji bezbednost ne sagledava isključivo kroz tradicionalne političke i vojne okvire, već je posmatra kao kompleksan društveni fenomen na koji utiču brojni akteri. Među njima se posebno ističu crkve i verske zajednice, koje igraju značajnu ulogu u oblikovanju bezbednosne kulture, jačanju međusobnog poverenja, prevenciji konflikata i očuvanju društvene stabilnosti. Ovaj rad istražuje doprinos verskih institucija očuvanju nacionalne i političke bezbednosti, pri čemu se poseban fokus stavlja na Islamsku zajednicu u Srbiji kao primer kako religijske organizacije mogu delovati kao konstruktivni faktori mira i stabilnosti u društvu. Kada su se tražili u svim državama zajednički ciljevi ili interesi, prvi i najlogičniji izgledao je samoodržanje, težnja da se ne nestane, te se i tim putem došlo do pojma bezbednosti.

Obzirom na činjenicu da je bezbednost jedan od suštinskih faktora u funkcionisanju savremenog čoveka, otuda se javila potreba da utvrdimo značaj crkava i verskih zajednica u očuvanju bezbednosti, odnosno u stvaranju uslova koji će doprineti većoj sigurnosti pre svega njenim članovima, zatim njenim uticajem na njene članove da budu konstruktivni faktori u

očuvanju bezbednosti države, kao i generalno na stvaranju uslova koji će doprineti boljoj opštoj bezbednosti svih građana koji žive na teritoriji naše države.

Različita shvatanja i poimanja bezbednosti

Zanimljivo je da je sigurnost u socijalnoj psihologiji postala aktuelna u dvadesetom veku i da je od Thomasa (1917)¹, u ovom ili onom obliku, ubrajana u jednu od osnovnih težnji čoveka. Težnja ka sigurnosti je jedan od osnovnih motiva ljudskog ponašanja.

Ako se za drugi primer uzmu predstavnici tzv. dubinske psihologije, stiže se utisak da su više zaokupljeni čovekovom nesigurnošću i prema njima sigurnost vodi ponašanju prema cilju, a nesigurnost ponašanju prema opasnosti.

Neoanalitičari, priznaju potrebu za bezbednošću kao jedan od osnovnih nagona normalnog čoveka, pored težnje ka rašćenju i sazrevanju.

Profesor V. Dimitrijević u objašnjenju pojma bezbednosti u socijalnoj psihologiji navodi da je pristup Fromma i njemu sličnih uslovljen naporom da se razume uspeh totalitarističkih sistema, a posebno fašizma². Slični mehanizmi proizvode i autotritativnu ličnost, koju je opisao Adorno sa saradnicima³. Nesigurnost je karakteristika čoveka jednog istoriskog perioda, From to proteže na kapitalistički period, a Riesmen to vezuje za novije društvo⁴.

Država kao garant bezbednosti

Sudeći po tome da se oličenje bezbednosti, u vidu ženske figure nalazi na kovanom novcu rimskih careva još od Neronovih vremena, izgleda da je država oduvek preuzimala na sebe deo staranja o bezbednosti pojedinca. Čim država preuzme na sebe staranje o tome da se uslovi pod kojima se stupa u te odnose stabilizuju i da se urođena i stečena dobra zaštite od drugih ljudi, počinju da se naziru pojmovi pravne sigurnosti i javne bezbednosti.

Pravna sigurnost je garancija predvidljivosti i izvesnosti. Pravna sigurnost cena je poverenja koja se daje državi. Državna bezbednost znači da država u redovnom slučaju preuzima zaštitu života, telesnog integriteta, imovine i drugih prava ljudi.

Lična bezbednost može se i kolektivno ostvariti i u manjim grupama, što zavisi od nerazvijenosti državnog aparata do sukoba određene grupe sa vlastima. Crnci u nekim delovima SAD-a uzdaju se samo u sebe, svoje organizacije i odbijaju saradnju sa državom.

Državna bezbednost

Koncept državne, odnosno nacionalne bezbednosti, pripada kategoriji tradicionalnih pristupa proučavanju bezbednosti. U njegovom središtu nalazi se očuvanje suvereniteta države, što podrazumeva zaštitu teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i opstanka same države. Ove temeljne vrednosti i interesi tradicionalno se štite kroz upotrebu vojnih resursa i sposobnost države da odgovori na spoljne pretnje, naročito one koje dolaze u obliku vojne agresije, bilo odvrćanjem ili direktnim odgovorom.

Bezbednost se najčešće naziva državnom bezbednošću jer se objektom zaštite smatra država kao takva. Ovaj termin je posledica poistovećivanja države sa onima koji njome upravljaju, iz čega sledi zaključak da svako ko njih ugrožava istovremeno je i njen rušitelj.

¹ Thomas, 1917, 121–124.

² Dimitrijević V, Pojam bezbednosti u međunarodnim odnosima, Savez udruženja pravnika Jugoslavije, Beograd 1973. godine, str. 12.

³ Th. W. Adorno i drugi, The Authoritarian Personality, New York, 1950.

⁴ D. Riesman i drugi, Usamljena gomila, Beograd, 1965. godine, str. 168 i dalje.

Povodom kompleksa pitanja koji se krije iza državne bezbednosti, trebalo bi učiniti da se terminologija obogati, tako da bi se moglo govoriti o bezbednosti klase u jednoj državi, koja nužno ne znači opstanak grupe na vlasti, ali isključuje njenu zamenu klasnim neprijateljem.

Prava državna bezbednost bila bi od međunarodnog interesa jer je u poslednje vreme sve uočljivija težnja da se države uzajamno štite od nemoralnih i iracionalnih vidova političke borbe.

Nacionalna bezbednost

Utvrđivanje sadržaja pojma nacionalna bezbednost je težak i složen zadatak, jer dosadašnje teorijske analize i shvatanja nacionalne bezbednosti nisu rešili sve dileme. Razlog je što se radi o terminu koji se sastoji takođe iz dva sporna izraza: nacionalna i bezbednost, koji su sadržinski i vrednosno nedovoljno razjašnjeni u društvenim i političkim naukama.

Da bi smo mogli utvrditi pravu sadržinu izraza nacionalna bezbednost neophodno je utvrditi njegov jezički koren i poreklo, da bi se izvršila sveobuhvatna analiza teorijskog koncepta nacionalne bezbednosti.

Nacionalna bezbednost se ranije često označavala kao spoljna bezbednost države. Države imaju kako kaže Giruad pravo i dužnost da osiguraju svoje očuvanje i svoj razvoj, pri čemu je u ovoj rečenici mistifikovan (iskorišćen) nosilac dužnosti samoodržanja i poverilac te dužnosti. Na taj način dolazimo do pojma nacionalne bezbednosti, jedne od najviše upotrebljenih, a najmanje definisanih pojmova u rečniku međunarodne politike.

Vrednosti koje se najčešće imaju u vidu, mogu se podeliti u četiri grupe :

A. Opstanak se pretpostavlja kao logičan cilj i težnja svakog društvenog sistema, svake političke organizacije i svake jedinice. Opstanak mora da ima bar tri značenja, i to :

a) Opstanak države kao političke zajednice, da država kao sistem organizovane vlasti, kao samostalni subjekt međunarodnog prava, kao akter u međunarodnim odnosima ne izgubi svoj identitet i ne postane ili deo neke druge države ili se ne raspadne na više novih država od kojih ni jedna neće biti ista kao dotadašnja.

b) Nacionalni opstanak, radi se o težnji ka obrazovanju nacionalne države kao jednog od važnijih činilaca koji može da se protivi opstanku države koji u potpunosti ne zadovoljava taj opstanak.

c) Fizički opstanak se svodi na fizičko preživljavanje ljudi, bilo da su to stanovnici jedne zemlje ili pripadnici jedne nacije. Opasnost od ugrožavanja opstanka prisutna je od vremena kad su se vodili ratovi do Hitlerovih planova o masovnom uništenju.

B. Teritorijalni integritet se izražava staranjem za celovitost države, uspešno odupiranje stranim teritorijalnim zahtevima najrasprostranjenija je proba odbrambene moći jedne države, ali ne i jedina. Država može biti van opasnosti od napada zbog raznih razloga, ne samo zato što je moćna.

C. Politička samostalnost- označava se kao nezavisnost, suverenost, državne ustanove, način života i nacionalni život. Ako se opstanak države veže za stanovništvo, za celovitost teritorije, onda se ove vrednosti okupljaju oko pojma suverene vlasti.

Stupanje u paktove sa integrisanim vojnim snagama i zajedničkim komandama, pojačava se bezbednost prema protivniku koji se smatra verovatnim, ali smanjuje nezavisnost odlučivanja države, pa i njena bezbednost, prema svojim saveznicima.

D. Kvalitet života predstavlja izuzetno važnu vrednost. Pripadnicima jedne nacije, države leži na srcu i kvalitet života u okviru njihove zajednice. U pitanju su pre svega standard života, postignuti stepen ekonomskog razvoja i mogućnosti za dalji takav razvoj. Stav razvijenih zemalja se u ovom pogledu razlikuje od nerazvijenih, prvim je stalo da očuvaju stečeno, a drugima je do otvaranja nesmetanog puta u poboljšanje. Ovo je važan vid bezbednosti, jer ispod

određenih materijalnih uslova tzv. minimuma egzistencije, preti opasnost opstanku države u iskonskom smislu ljudske smrti i nepoldnosti.

Percepcija nacionalne bezbednosti

Subjektivni element u pitanjima bezbednosti nije prisutan samo u stavu u dobrima koja bezuslovno treba štiti već u proceni njihove ugroženosti.

Mere nisu neophodne da bi one postojale, tako misle Ibler i Stojanović, koji nacionalnu bezbednost određuju kao stanje, koje nije nužno vezano za aktivnost⁵. U drugom pravcu su otišli pisci koji govore o bezbednosti kao činjenici, najasniji je Garnett kada kaže da nacionalna bezbednost nije objektivna, nego subjektivno osećanje, osećanje puzdanja⁶.

Pojam bezbednosti, neki od istraživača iz ove oblasti definišu na sledeći način: Bezbednost je u objektivnom pogledu, odustvo pretnji usvojenim vrednostima, a u subjektivnom pogledu, znači odustvo straha da će te vrednosti biti napadnute.⁷

U slučaju bezbednosti, razgovor se vodi o težnji ka slobodi bez pretnji. Kada se ova rasprava tiče međunarodnog sistema, bezbednost se odnosi na sposobnost država i društava da očuvaju njihovu nezavisnu samobitnost i njihov funkcionalni integritet.⁸

Postojanje bezbednosti mogu da dostignu samo oni ljudi i grupe koji je ne uskraćuju drugima; bezbednost se može dostići ako se razumeva kao process emancipacije.⁹

Normativno shvatanje nacionalne bezbednosti

Ono se najčešće formulise kao cilj, kao staranje da se stekne sigurnost da će osnovne vrednosti političke zajednice ostati očuvane. Otuda ovaj pojam dobija normativnu vrednost ideala. To jasno izražavaju vatreni pisci desne orijentacije – kao Strausz Hupe i Pessony, koji tvrde da je nacionalna bezbednost vrhovna obaveza svake vlade¹⁰.

Czempiel sa pravom ustanovljava da je samo kod malih država bezbednost istovetna sa zaštitom od potencijalnog ili stvarnog napada¹¹. Sa veličinom zemlje raste oblast, u kojoj njena bezbednost makar posredno može da bude pogođena. Godine 1945. bilo je poznato da oblast bezbednosti SAD obuhvata celi svet.

Nacionalna bezbednost je skoro istovetna sa državnom bezbednošću. Ona se brani od ugrožavanja spolja i iznutra, kao i odakle eliti na vlasti preti opasnost. Pošto nacionalizam i patriotizam polaze od jedinstvenog stanovišta i nastoje da pronađu racionalnu osnovu na postojanju stvarnih zajedničkih vrednosti, činjenica je da se u svakom trenutku brani konkretna država.

Tako na primer Hitlerovi protivnici nisu bili žigosani kao veleizdajnici, već kao obični izdajnici zemlje. Zainteresovana susedna država podržaće uvek svim dozvoljenim i nedozvoljenim sredstvima promenu, motivišući se pri tom i svojom bezbednošću.

Nacionalna bezbednost je stanje koje se želi iz toga jakog raloga. Kako je pak vrlo teško objektivno ustanoviti da li ona postoji, moguća su stalna neslaganja, te prema tome i stalno pozivanje na njenu ugroženost i na najčudnije mere koje treba da dovedu do nje. Da se poslužimo Engelsonim izrazima prava nacija nikada se sasvim ne poklapa sa zvaničnom nacijom.

⁵ Ibler, Mala politička enciklopedija, Beograd, 1966. godine, str. 96.

⁶ Garnett, The Analysis of Threats, 1971, str. 31.

⁷ Wolfers, 1952, 481–502.

⁸ Buzan, 1991, 18.

⁹ Booth and Wheeler, 2008, 254.

¹⁰ International Relations, New York, 1950. godine, str. 532.

¹¹ E. O. Czempiel, Das amerikanische Sicherheitssystem 1945–1949, Berlin 1966. godine, str. 61.

Faktori očuvanja nacionalne bezbednosti

Faktori su činioци objektivne prirode, zbog toga što nezavisno od ljudi utiču pozitivno na bezbednost jedne zemlje. Viši životni standard, vladavina prava, demokratija, tj. demokratski donosi između nacionalnih grupa i to su faktori očuvanja nacionalne bezbednosti. Poseban faktor je bezbednosno građanska kultura. Englezi imaju najveću bezbednosnu kulturu, primer je za to što njihovi policajci dugo nisu nosili pištolj, već samo palicu. Svaki Englez kada vidi nekog da krade odmah obavesti policiju, ili ako vidi nekog stranca da radi nešto protiv njihove zemlje odmah obaveštava Skotland Yard, a oni MI-5, odnosno MI-6.

Zatim kao poseban faktor je i saradnja sa stranim obaveštajnim sistemima. Danas je u odnosu na ranije sve više slučaj saradnja dve ili više policija pa čak i više država, tzv. multilateralnih obaveštajnih službi, tj. bezbedonosnih sistema.

Subjekti očuvanja nacionalne bezbednosti

Postoji više klasifikacija subjekata bezbednosti, jedna od njih je klasifikacija na:

1. konvencionalne,
2. nekonvencionalne i
3. sublementarne.

Konvencionalni subjekti su oni subjekti jednog društva kojima je briga za bezbednost osnovna delatnost, i koji kroz obavljanje te svoje funkcije obavljaju funkciju bezbednosti u širem smislu. To su: policija, vojska, obaveštajne službe, carina, inspekcija, tužilaštvo, sud i organi za izvršenje krivičnih sankcija.

Nekonvencionalni subjekti su oni subjekti koji se ne bave samo pitanjima bezbednosti, ali značajno utiču na rad konvencionalnih subjekata i političku bezbednost jedne zemlje. To su: viši organi zakonodavne i izvršne vlasti, skupština, vlada, šef države i organi inostranih poslova.

Sublementarni subjekti bezbednosti su organizacije koje ne utiču zvanično i direktno na rad sisteme bezbednosti, ali njihovo delovanje je od velikog značaja za funkcionisanje sistema bezbednosti. To su: lokalna zajednica i organi lokalne samouprave, javne službe, preduzeća i druge organizacije, nevladine organizacije, vaspitno-obrazovne ustanove, verske zajednice i građani, odnosno pojedinci.

Nekonvencionalni su po nekom političkom značaju na prvom mestu. Najpre skupština zbog svoje zakonodavne funkcije i funkcije kreiranja politike u svim sferama političkog života. A samim tim ona kreira politiku nacionalne bezbednosti, kako sa unutrašnjeg, tako i sa spoljnog političkog aspekta. Ona daje globalne smernice kako će se politika voditi i na kraju razmatra kako je politika vođena i ocenjuje rad službi bezbednosti. Druga značajna funkcija je donošenje zakona o nacionalnoj bezbednosti kojima se uređuju vojska, policija, obaveštajne službe, tj. njihova organizacija. Treća funkcija je da parlament ostvaruje kontrolnu ulogu pre svega organa policije i obaveštajnih službi. Stoga u parlamentima postoje odbori koji se bave kontrolom rada službi bezbednosti.

Uloga crkava i verskih zajednica u očuvanju bezbednosti

Crkve i verske zajednice imaju veoma značajnu ulogu u razvoju bezbednosne kulture i očuvanju nacionalne bezbednosti. Ipak, njihova uloga u ovom domenu mogla bi biti još veća nego što je trenutno. Verski lideri treba da poznaju svakog vernika u svojoj zajednici, da primeće kada nešto nije u redu, i da o sumnjivim pojavama ili događajima obaveste policiju ili nadležne bezbednosne službe.

Određene destruktivne verske sekte ili zajednice mogu predstavljati ozbiljnu pretnju nacionalnoj bezbednosti. Ukoliko predstavnici crkava i verskih zajednica ne reaguju pravovremeno i ne preduzmu odgovarajuće mere u cilju zaštite od destruktivnog ponašanja, mogu se javiti negativne pojave kao što su klerošovinizam, terorizam, sektaštvo i druge društveno štetne aktivnosti.

Klerošovinizam je pojam nastao spajanjem reči klerikalizam i šovinizam. Klerikalizam podrazumeva aktivnosti klera – profesionalnog sveštenečkog staleža – usmerene ka otvorenom ili prikrivenom mešanju u političke odnose i borbe. Može se izjednačiti sa politizacijom religije, odnosno zloupotrebom vere i crkve u političke svrhe.

Prozelitizam predstavlja aktivnosti usmerene na preotimanje, odnosno preobraćanje vernika jedne religije ili verske zajednice od strane druge verske zajednice nedozvoljenim sredstvima.

Verski fanatizam predstavlja negativnu pojavu iz redova verskih zajednica koja se ogleda u „slepom“ verovanju vernika u sve ono što im njihove verske vođe govore. Verski fanatizam se ogleda u vršenju teških zločina usled zaslepljenosti destruktivnom (pseudo) verskom idelologijom i šovinizmom.

Destruktivne sekte nastaju iz redova verskih zajednica koje u načelu nisu zadovoljne delovanjem crkve ili verske zajednice kojoj pripadaju. Verske zajednice koje karakteriše manipulacija usmerena na psihološku destabilizaciju svojih sledbenika sa ciljem da se od njih izvuče potpuna potčinjenost, smanjenje kritičkog duha, prekid sa opšte usvojenim moralnim i društvenim normama i koje sa sobom povlače opasnost ugrožavanja individualne slobode, zdravlja, obrazovanja i demokratije. Radi se o verskim grupama koje koriste filozofske, religiozne i terapeutske maske kako bi sakrile svoj cilj koji se ogleda u dobijanju vlasti, moći i sticanja sledbenika.

Nаша država je u verskom pogledu vrlo raznorodna državna zajednica u njenim okvirima, pored ateista žive i vernici, pripadnici nekoliko svetskih religija (hrišćanstva, islama, judeizma i sl.). Iako vernici deklariraju kao miroljubivi i tolerantni, u njihovim međusobnim odnosima kroz istoriju dolazilo je do teških sukoba, čak i do ratova. Sukobljavali su se vernici različitih religija, pa i sami vernici (pravoslavci, rimokatolici, protestanti i rimokatolici). Sukobljavali i vernici i nevernici – čak i vernici iste religije iste verske zajednice.

Uticaj Islamske zajednice u Srbiji u očuvanju nacionalne bezbednosti Republike Srbije

Ustav Republike Srbije garantuje slobodu veroispovesti, a koje pravo se potvrđuje Zakonom o crkvama i verskim zajednicama. Sloboda veroispovesti saglasno zakonu podrazumeva slobodu verskog organizovanja i verskog uverenja, sa ograničenjima koja su propisana Ustavom, zakonom i ratifikovanim međunarodnim dokumentima u cilju zaštite javnih interesa države i društva. Sa aspekta pravnog statusa definisanog savremenim zakonodavnim okvirom Republike Srbije, subjekti koji uživaju pravo na slobodu veroispovesti obuhvataju tradicionalne crkve i verske zajednice, konfesionalne zajednice, kao i druge oblike organizovanih religijskih udruženja. Ova prava proizilaze iz načela verskih sloboda garantovanih Ustavom, a dodatno su normativno razrađena kroz niz zakona koji regulišu pravni položaj crkava i verskih zajednica.

Sloboda veroispovesti se, s aspekta individualnih prava građana, ogleda u njihovoj mogućnosti da slobodno izražavaju svoja verska uverenja, da se udružuju i organizuju u skladu sa sopstvenim verskim identitetom, te da pristupaju postojećim verskim zajednicama bez ikakvih oblika prisile, pritisaka ili diskriminatornog postupanja. Ova prava podrazumevaju i zaštitu od državne ili društvene intervencije u lična verska opredeljenja.

Ustav Republike Srbije eksplicitno garantuje ravnopravan pravni položaj svim crkvama i verskim zajednicama, bez obzira na njihov broj vernika, istorijsku zastupljenost ili društveni uticaj. U skladu sa principom sekularnosti, koji je jedno od osnovnih obeležja savremene građanske države, verske zajednice uživaju institucionalnu autonomiju i funkcionalnu nezavisnost u odnosu na državu. Ova odvojenost države i crkve ima za cilj očuvanje verskog pluralizma, tolerancije i jednakosti svih građana pred zakonom, bez obzira na njihovu versku pripadnost ili uverenje.

Pozitivno zakonodavstvo Republike Srbije jasno afirmiše princip autonomije crkava i verskih zajednica, predstavljajući ga kao jedno od temeljnih načela njihovog pravnog statusa. Ovaj princip podrazumeva da verske zajednice imaju neotuđivo pravo da samostalno uređuju svoju unutrašnju organizaciju, hijerarhijsku strukturu, kao i da samostalno donose odluke u vezi sa pitanjima doktrine, bogoslužjenja, verske prakse i upravljanja imovinom, bez bilo kakvog uplitanja od strane državnih institucija.

Autonomija se ne ograničava samo na unutrašnja pitanja, već obuhvata i pravo verskih zajednica da deluju u javnom životu – kroz verske obrede, obrazovne aktivnosti, humanitarni rad i druge oblike društvenog angažmana – u skladu sa sopstvenim pravilnicima i odlukama nadležnih tela unutar zajednice. Odsustvo državne kontrole nad tim procesima potvrđuje sekularni karakter države i garantuje očuvanje verskog pluralizma i slobode veroispovesti.

Na ovaj način, zakon omogućava crkvama i verskim zajednicama da oblikuju i sprovode svoje aktivnosti kako u okviru sopstvenih zajednica, tako i u širem društvenom kontekstu, čime se doprinosi očuvanju njihovog identiteta i integriteta, uz istovremeno poštovanje principa ustavne jednakosti i odvojenosti crkve od države.

Pravni kapacitet crkava i verskih zajednica ostvaruje se sticanjem statusa pravnog lica putem upisa u odgovarajući registar. Danas je za taj registar nadležno Ministarstvo pravde, dok je neposredno nakon usvajanja Ustava Republike Srbije iz 2006. godine tu funkciju obavljalo Ministarstvo vera.

Prema važećem zakonu, tradicionalnim crkvama se smatraju one verske zajednice koje imaju viševekovni istorijski kontinuitet na teritoriji Srbije, a čiji je pravni subjektivitet prethodno bio ustanovljen posebnim zakonima, koji su se razlikovali u zavisnosti od svake pojedinačne crkve ili zajednice. Zakonodavni okvir Republike Srbije priznaje i afirmiše istorijski kontinuitet pojedinih verskih zajednica, što je posebno izraženo u slučaju Islamske zajednice. Naime, zakon eksplicitno priznaje njen pravni status, pozivajući se na istorijsko nasleđe i pravnu regulativu iz perioda Kraljevine Jugoslavije, konkretno na Zakon o islamskoj verskoj zajednici iz tog perioda. Ovakvo normativno uporište ima za cilj očuvanje institucionalne tradicije i identiteta Islamske zajednice, kao i osiguranje njene pravne sigurnosti i kontinuiteta u savremenom pravnom poretku.

Pored toga, zakon obuhvata i konfesionalne zajednice, koje predstavljaju crkve i verske organizacije čiji je pravni položaj prethodno bio definisan kroz postupak registracije u skladu sa ranijim zakonima koji su regulisali status verskih zajednica. Priznavanjem ovih zajednica, zakon osigurava pravnu konzistentnost i omogućava nastavak njihovog institucionalnog delovanja bez prekida, uz poštovanje stečenih prava i sloboda.

Na taj način, savremeno zakonodavstvo stvara uslove za uključivanje različitih verskih entiteta u jedinstveni pravni sistem, vodeći računa o njihovim istorijskim, kulturnim i verskim specifičnostima. Ovakav pristup doprinosi očuvanju verske raznolikosti i jačanju pravne stabilnosti u oblasti regulisanja prava na slobodu veroispovesti.

U skladu sa važećim zakonodavstvom Republike Srbije, svaka crkva, verska zajednica ili druga religijska organizacija, u svojstvu pravnog lica, dužna je da se upiše u nadležni Registar koji vodi Ministarstvo pravde, odnosno odgovarajuće nadležno telo. Upis u registar predstavlja uslov za sticanje pravnog subjektiviteta i omogućava ostvarivanje prava i obaveza u pravnom prometu.

Prilikom registracije, unose se ključni podaci koji određuju pravni identitet i institucionalnu strukturu verske zajednice. Ti podaci obuhvataju: zvanični naziv crkve, verske zajednice ili verske organizacije; sedište i tačnu adresu; oblik unutrašnje organizacije, uključujući teritorijalnu raspodelu i način upravljanja; kao i lične podatke o ovlašćenom licu za zastupanje, uključujući ime i prezime, adresu prebivališta i funkciju koju to lice obavlja u okviru zajednice. Takođe se evidentiraju broj i datum donetog rešenja o upisu, što predstavlja zvaničnu potvrdu o zakonskom priznavanju statusa.

Ova procedura registracije ima višestruki značaj: sa jedne strane, omogućava transparentnost i pravnu sigurnost u postupanju verskih zajednica, a sa druge strane, predstavlja mehanizam države kojim se obezbeđuje poštovanje zakonskih normi i osnovnih principa javnog poretka, bez zadiranja u unutrašnju autonomiju verskih subjekata. Time se uspostavlja ravnoteža između verskih sloboda i pravne regulacije, svojstvena sekularnim i demokratskim društvima.

Islamska zajednica u Srbiji (IZUS), sa sedištem u Novom Pazaru, igra značajnu ulogu u očuvanju bezbednosti na teritoriji Republike Srbije. Pored svoje osnovne verske delatnosti, IZUS se bavi i obrazovanjem kroz vlastite institucije – počev od predškolskog uzrasta, pa sve do najvišeg nivoa obrazovanja na Univerzitetu koji je deo IZUS-a. Na taj način, kroz sticanje znanja, veština i obrazovanja, građani koji su prošli kroz ove institucije usvajaju konstruktivne vrednosti koje ih čine korisnim članovima društva, a time i važnim činiocima u očuvanju svih vidova bezbednosti, uključujući nacionalnu i državnu.

Druga značajna stavka u delovanju IZUS-a jeste činjenica da se sve odluke koje se odnose na versko delovanje donose u okviru zvaničnih organa Islamske zajednice. Time se onemogućava destruktivno delovanje pojedinaca, koje danas predstavlja globalnu pretnju po nacionalnu, ali i međunarodnu bezbednost. Posmatrano iz istorijske perspektive, IZUS je ostvarila kvalitetnu saradnju sa državnim organima Republike Srbije i učestvovala u brojnim zajedničkim projektima usmerenim ka očuvanju mira i stvaranju boljih uslova za zajednički suživot na prostoru Republike Srbije. Sve odluke, svi akti, organi, kao i celokupno funkcionisanje Islamske zajednice u Srbiji (IZUS) odvijaju se u skladu sa važećim zakonskim propisima Republike Srbije. To jasno ukazuje na poštovanje zakona ove zemlje od strane Islamske zajednice, čime se izražava težnja ka stvaranju boljih uslova za efikasno funkcionisanje pravne države. Takav pristup predstavlja neophodan faktor za potpuno ostvarenje nacionalne bezbednosti.

Zaključak

Kad je reč o samom definisanju bezbednosti, postoje mnoge nedoumice, tako da se u teoriji javlja puno različitih definicija, posebne poteškoće se javljaju kada je reč o definisanju pojma nacionalna bezbednost, ali ono što možemo sa sigurnošću tvrditi da skoro nema autora koji kao najvažniji element nacionalne bezbednosti ne navodi opstanak države, sa svim svojim elementima (stanovništvom, teritorijom i političkom nezavisnošću)

Takođe ono što je prethodno pomenuto sama razmatranja pojma bezbednosti u socijalnoj psihologiji omogućavaju nam konstataciju da su dva važna pitanja, kao prvo prirodna potreba ljudi za sigurnošću, koja se pretvara u potrebu za sigurnošću zajednice i drugo kakvu ulogu ima politička zajednica u zadovoljenju te lične ili individualne potreba za sigurnošću

U novije vreme se stvaraju tzv. bezbednosne zajednice, kao klasičan vid međudržavne saradnje između država koje su bliske u idejnom, političkom, ekonomskom i drugom pogledu.

Literatura

Bajagić, Mladen (2007): *Osnovi Bezbednosti*, Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.

Blagojević, Mirko (2005): *Religija i društvo: Srbija 1990–2005*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju.

Dimitrijević, Vojin (1973): Pojam Bezbednosti u međunarodnim odnosima, Beograd: Savez udruženja pravnika Jugoslavije

Đorđević, B. Dragoljub (1995): *Religija i politika*, Niš: Gradina.

Đorđević, Dragan (2010): *Verske zajednice i bezbednosni izazovi*. Beograd: Fakultet bezbednosti.

Habermas, Jürgen (2006): *Religion in the Public Sphere*. European Journal of Philosophy, 14 (1).

Mijalković, Saša: (2009a): *Nacionalna bezbednost od vestfalskog do posthladnoratovskog koncepta*, Beograd: Vojno delo.

Mijalković, Saša: (2009b): *Nacionalna bezbednost*, Beograd: Kriminalističko policijska akademija.

Miletić, Andreja (1978): *Nacionalni interes u američkoj teoriji međunarodnih odnosa*, Beograd: Savremena administracija.

Simić, Dragan (2002): *Nauka i bezbednost-Savremeni pristupi bezbednosti*, Beograd: Fakultet političkih nauka.

Ergin Hakić
Enver Mededović
Ferid Bulić

**SECURITY AND THE POLITICAL COMMUNITY:
THE ROLE OF CHURCHES AND RELIGIOUS COMMUNITIES**

Security remains one of the most commonly invoked yet ambiguously defined concepts within the fields of social and political science. This study examines the concept of security from various theoretical perspectives, emphasizing the contribution of churches and religious communities to the preservation of political and social stability. Special emphasis is placed on the Islamic Community in Serbia and its contribution to national security, especially in terms of fostering a security-conscious culture and preventing destabilizing phenomena. The analysis concludes that, beyond their spiritual mission, religious institutions carry a broader societal responsibility — namely, to promote trust and uphold shared values. In this way, security emerges as a collective objective shared by the state, society, and religious actors alike.